

TÜRKİYE’NİN AVRUPA BİRLİĞİ ÇIKMAZI: GÜMRÜK BİRLİĞİ ANLAŞMASI ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRMELER^{1 2}

Sema AY³

Öz

Gümrük Birliği (GB) Anlaşmasının Türkiye’nin tam üyeliğine yönelik daha verimli işlemesi için revizyon edilmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu düşünceden hareketle çalışmada, Türkiye için çıkmaz hale gelen Avrupa Birliği (AB) tam üyeliğine yönelik çözüm önerileri geliştirmek amaçlanmaktadır. Söz konusu amaç doğrultusunda çalışma dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, dünyadaki ekonomik entegrasyonlar ve entegrasyonlarda yaşanan değişimler yer almaktadır. İkinci bölümde, Türkiye ve AB arasındaki GB Anlaşması süreci ve yol açtığı ticari ve ekonomik gelişmeler aktarılmaktadır. Üçüncü bölümde, dünyada ekonomik entegrasyonlarda meydana gelen değişiklikler kapsamında Türkiye-AB arasındaki GB Anlaşmasının revize edilmesi gerekliliğinin nedenleri ortaya koyulmaya çalışılmaktadır. Çalışma, AB’ye tam üyelik doğrultusunda GB revizyon önerilerinin yer aldığı sonuç bölümü ile son bulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Entegrasyonlar, Avrupa Birliği, Gümrük Birliği, Gümrük Birliği Revizyonu

1 Makalenin Geliş Tarihi: 28.06.2019

Makalenin Kabul Tarihi: 31.07.2019

2 Makale, 3. Uluslararası El Ruha Sosyal Bilimler kongresinde sunulmuş çalışmadan üretilmiştir.

3 Doç. Dr., Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dış Ticaret Bölümü.
e-mail: semay@uludag.edu.tr.

Atıf: Ay, S. (2019). Türkiye’nin Avrupa Birliği çıkmazı: Gümrük birliği anlaşması çerçevesinde değerlendirmeler. *Tesam Akademi Dergisi*, 6(2), 161-174. <http://dx.doi.org/10.30626/tesamakademi.613541>

Turkey's Dilemma of the European Union: Evaluations within the Framework of Customs Union Agreement

Abstract

Customs Union (CU) of the Agreement is thought that should be revised to more efficient processing for Turkey's full membership. Starting from this idea, this study aims to develop solutions for full membership of the European Union that becomes dilemma for Turkey (EU). In accordance with this purpose, the study consists of four parts. In the first part, integrations take place in the world and changes in integrations. In the second part, the process of CU Agreement between the EU and Turkey and trade and economic developments caused by it are presented. In the third section, it has been try to put forward reasons of revision requirements of CU Agreement between Turkey and the EU in the framework of the changes occurring in the economic integrations in the world. The study concludes with the evaluation of CU revision proposals for full membership to the EU.

Keywords: Economic Integrations, European Union, Customs Union, Customs Union Revision

Giriş

Gümrük Birliği (GB) Anlaşması ile Türkiye-Avrupa Birliği (AB) arasında serbest ticaretin önündeki engellerin kaldırılması sonucu, Türkiye'nin en büyük ticaret ortağı olan AB ile ticari işlemlerin hacminde artışlar kaydedilmiştir. Türkiye'nin AB'ye sanayi ürünleri alanında serbest ticaret yapabilmesi için AB'nin hukuki standartlarına uygun üretim yapması gerekliliği dolayısıyla Türkiye AB müktesebatına uyum sağlayan gerekli hukuki düzenlemeleri de gümrük birliği kapsamında gerçekleştirmiştir. Bu durum Türk mallarının daha kaliteli ve uluslararası alanda rekabet edebilir olmasını sağlamıştır. Hal böyle olunca, GB'nin ticaret hacmi ve üretim kalitesi bakımından hem AB hem de Türkiye için karlı olduğu görölmektedir.

GB ile ilgili değerlendirmeler yapılırken AB'ye tam üye olmadan GB Anlaşması imzalayan tek ülke olarak Türkiye için GB Anlaşması'nın, Türkiye ile AB arasında tam üyelik yolunda bir geçiş aşaması olması yani serbest ticaret yapılmasından çok Türkiye'nin AB'nin standartlarına uygun üretim yapması ve ileride tek pazara sorunsuz uyum sağlaması amacı göz ardı edilmemelidir. Halbuki GB sonrası geçen 22 yılda Türkiye-AB tam üyeliği konusunda ilerleme kat edilememiştir. Buna ek olarak AB içerisindeki bazı ülkelerin Türkiye'nin tam üyeliğine karşı çıkararak "Stratejik Ortaklık"ı tercih ettiği bilinmektedir.

Diğer taraftan gelişmekte olan ekonomilerin hızla büyüdüğu, üretimin gelişmiş ülkelere kaydığı, uluslararası sermaye hareketlerinin hızla arttığı bir süreçte, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) aracılığıyla çok taraflı serbest ticaret anlaşmaları denenmiş, fakat sonrasında beklenen verim alınamayınca GB yetersiz bir ticaret anlaşması olmaya başlamıştır. Bu bağlamda AB de birlik dışı ülkelerle bir çok ticaret anlaşması yapmaya başlamıştır. AB'nin farklı ülkelerle Serbest Ticaret Anlaşmaları imzalaması ve müzakere sürecinin üye ülkeler adına AB Komisyonu tarafından yürütülmesi fakat Türkiye'nin tam üye olmamasından dolayı müzakerelerde Türkiye çıkarlarının Komisyon tarafından temsil edilmemesi, Türkiye'nin bu ülkelerle serbest ticaret anlaşması müzakerelerinde konumunu zayıflatmıştır.

Sonuç olarak, GB Anlaşmasının Türkiye'nin tam üyeliğine yönelik daha verimli işlemesi için revizyon edilmesi gerektiği düşünölmektedir. Bu düşünceden hareketle çalışmada, Türkiye için çıkamaz hale gelen AB tam üyeliğine yönelik çözüm önerileri geliştirmek amaçlanmaktadır. Söz konusu amaç doğrultusunda çalışma dört bölümden oluşmaktadır.

İlk bölümde, dünyadaki ekonomik entegrasyonlar ve entegrasyonlarda yaşanan değişimler yer almaktadır. İkinci bölümde, Türkiye ve AB arasındaki GB Anlaşması süreci ve yol açtığı ticari ve ekonomik gelişmeler aktarılmaktadır. Üçüncü bölümde, dünyada ekonomik entegrasyonların kapsamında meydana gelen değişiklikler kapsamında Türkiye-AB arasındaki GB Anlaşmasının revize edilmesi gerekliliği nedenleri ortaya koyulmaya çalışılmaktadır. Çalışma, AB'ye tam üyelik doğrultusunda GB revizyon önerilerinin yer aldığı sonuç bölümü ile son bulmaktadır.

Ekonomik Entegrasyonlarda Yaşanan Değişimler

Küreselleşme sürecinde uluslararası ticarete ve sermaye hareketlerine konulan çeşitli engelleri ortadan kaldıran uluslararası anlaşmalar yapılmıştır. İkinci dünya savaşından sonra Uluslararası Para Fonu (International Money Fund-IMF), Dünya Bankası (World Bank-WB) gibi iktisadi kuruluşlar ile Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (General Agreement on Tariffs and Trade-GATT) dünya ekonomisinde piyasa kurallarının iyileşmesini sağlayacak amaç ve hedeflerle donatılmışlardır. Böylece bu kuruluşlar, anlaşmalar ve bunların faaliyetleri çerçevesinde dünyada hem bir küreselleşme hem de bir dayanışma ortamının sağlanması amacı ön plana çıkmıştır.

Aynı dönemde, İkinci Dünya Savaşı'ndan yıkık çıkan Avrupa, Marshall Planı çerçevesindeki yardımlarla tekrar kalkınmaya başlamıştır. Uzak Doğu, Latin Amerika ve Okyanusya ülkeleri, bağımsızlıklarını yani kazanan sömürgelerle beraber dünya pazarlarındaki yerlerini almışlardır. Diğer taraftan tarım sektöründeki teknoloji devrim (yeşil devrim) yaşanırken çok uluslu şirketlerin sayılarının ve faaliyetlerinin artması, üretimin, sermayenin, ticaretin ve iş gücünün uluslararası nitelikler taşımalarına neden olmuştur.

Bu gelişmeler küreselleşmeye hız kazandırdığı gibi beraberinde benzer özelliklere sahip olup aynı bölge içerisinde olan ülkeleri, güçlerini birleştirici yoğun bölgesel ilişkiler içerisine itmiştir. Böylece güçlü ekonomilerin baskısından etkilenen veya uluslararası rekabet ortamında, rekabetin olumsuz etkilerini en aza indirmek isteyen ülkeler tarafından ekonomik amaçlı bütünleşmelere gidilmiştir. Bütün bunlar küreselleşmeye yeni bir ivme kazandırmıştır. Çünkü bölgesel entegrasyon hareketleri geniş çaplı bir serbest ticari ve finansal bütünleşme ortamına geçişin safhasını oluşturmaktadır.

Ülkelerin ekonomik birleşmelere duydukları ilginin asıl nedeni ekonomik

kalkınma olsa bile başlangıçta bu nedenler farklılık göstermektedir. Sanayileşmiş ülkeler daha çok ekonomik birliklerin statik etkileri ile yani ticaret hacminin artması ile ilgilenir. Oysa Gelişmekte Olan Ülke (GOÜ)'lerin ilgisini çeken statik değil, daha çok dinamik etkilerdir. Bu ülkeler, yarattıkları geniş piyasa dolayısıyla ekonomik entegrasyonları sanayileşmelerini hızlandıran bir araç gibi düşünürler.

Ancak gelişmiş ülkeler iktisadi ve sosyal sorunlarla karşılaştıkları ölçüde içlerine kapanmakta, koruma politikalarına ağırlık vermekte ve aralarında oluşturdukları grup içerisindeki ilişkileri düzenlemeye öncelik tanımaktadırlar (Seyidoğlu, 2003, s. 264). Bloklaşmalar artıkça blok-içi ilişkilerin önemi artmakta, bloklar arası ilişkiler ve blokların blok dışı ülkelerle ilişkileri ikinci plana itilmektedir (T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, 1995 , s. 3).

Bu durum endüstrilerini yeni kurmuş veya bunları henüz geliştirme aşamasında olan GOÜ'ler için rekabet gücü elde edemedikleri için ekonomik birleşmelerden elde edilecek dinamik etkileri kısıtlamıştır. Hal böyle olunca, ekonomik entegrasyonların başlangıçta yaratacağı bölgesel ve bölgeler arası dengesizliklerin ortadan kaldırılmasına veya en düşük düzeye indirilebilmesine yönelik "bölgesel politika" tedbirlerinin oluşturulması gerekmektedir. Bu gerçeği ilk gören AB, 1975 yılından itibaren bölgesel politikalar oluşturma sürecine girmiştir (Tsoukalis, 1991, s. 207).

Dünyadaki çok sayıda ekonomik entegrasyon hareketine karşın dünya ekonomisinin üç guruplu bir yapıya doğru gitme eğiliminde olduğu görülmektedir. Bu ticaret bloklarından biri, merkezini AB'nin oluşturduğu Batı Avrupa'dır. Kırsal ölçekte ABD'nin önderlik ettiği Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (North America Free Trade Agreement-NAFTA) çerçevesindeki Kuzey Amerika Bölgesi ikinci bloğu oluşturur. Doğu ve Güney Doğu Asya ülkelerinin üye oldukları ve Japonya'nın önderlik ettiği Asya ve Pasifik Ekonomik İşbirliği (Asia Pasific Economic Cooperation-APEC) üçüncü bir blok görünümündedir. Yeni dünya **düzeni** olarak adlandırılan bu oluşumun bloklar içi serbest ticaret, bloklar arası ise kontrollü ticaret anlayışını götüğü gözlenmektedir (Alpar ve Ongun, 1987; Paelinck ve Polese, 1999; Pekcan, 1994).

Türkiye-AB Gümrük Birliği Süreci

2. Dünya Savaşı sonrası Batıda meydana gelen gelişmelerle eş zamanlı olarak Türkiye'nin batılılaşma hareketleri devam etmiştir. 31 Temmuz

1959'da Avrupa Ekonomik Topluluğu (Avrupa Ekonomik Topluluğu-AET; Avrupa Birliği'nin eski ismi)'na ortaklık talebinde bulunmuştur. Bu kapsamda politik ve ekonomik sisteminde önemli değişiklikler yapma zorunluluğu duyan Türkiye, 1960'lara kadar Avrupa'nın bütünleşmesi amacına dönük hemen hemen bütün oluşumlara katılmıştır.

Türkiye'nin bu oluşumlara dönük iktisadi, siyasi, askeri ve sosyal sorunları aşma gayretleri içerisinde olduğu böyle bir dönemde Yunanistan, AET'ye katılmak 15 Temmuz 1959'da resmen başvuruda bulunmuştur. Özellikle AB çevrelerinde bu talep genişlemeye yeni bir yön ve hız verecek bir olanak olarak değerlendirilmiş ve olumlu karşılanmıştır. Yunanistan'ın başvurusu, Türkiye'nin AB dışında kalması sonucu Batı dünyasındaki konumun yitireceğini açıkça belli etmiştir. Gerek siyasi gerekse askeri yönden AB ülkeleri ile daha sıkı ilişkiler içinde bulunan Türkiye'nin ekonomik yönden de en önemli ortağı AB ülkeleridir. Bu gelişmelerin ve değerlendirmelerin ışığı altında Türkiye'nin ortaklık için AB'ye başvurusu kaçınılmaz olmuş Yunanistan'ın başvurusunda iki hafta sonra 31 Temmuz 1959'da Türkiye ortaklık başvurusunda bulunmuştur. Bu talep doğrultusunda taraflar arasında 4 yıl süren görüşmeler sonucunda, 1963 yılında imzalanan ve 1 Aralık 1964'de yürürlüğe giren Ankara Anlaşması ile Türkiye-AB ortaklığı ilişkisi tesis edilmiştir.

Ankara Anlaşması ile Türkiye ile topluluk arasında hazırlık, geçiş ve son dönem olarak adlandırılan üç aşamada tamamlanacak bir ortaklık ilişkisi tesis edilmiştir. Buna göre Türkiye ile AB arasında aşamalı bir GB kurulacak ve son aşamada bunu tam üyelik izleyecektir.

-Hazırlık Dönemi: Ankara Anlaşmasının 1 Aralık 1964 tarihinde yürürlüğe girmesiyle başlayan ve 1 Ocak 1973 tarihine kadar devam eden bu dönemde, AB ile ilişkilerin geliştirilmesi bakımından, Türkiye herhangi bir yükümlülük üstlenmemiş, Türk ekonomisi ile Birlik ekonomisi arasındaki farkı azaltmak üzere Türkiye tek taraflı ödümler vermiştir. Böylece geçiş dönemi ve son dönem içinde kullanılmak üzere Mali Protokol çerçevesinde 175 milyon ECU kredi sağlanmıştır.

Hazırlık döneminin en önemli özelliğinin Türkiye'ye tek taraflı tarife kotalarının açılması olduğu düşünülmektedir (Çimen, 1996, s. 130). Tarife kotalarında kota limiti içinde tercihli bir gümrük tarifesi uygulanmakta kota miktarı aşıncaya normal tarifelere geçilmektedir. Ancak tarife kontenjanlarına rağmen hazırlık döneminde Türkiye'nin AB'ye yönelik ihracatında önemli bir gelişmenin ortaya çıkmadığı gözlenmiştir. Bu duruma arz yetersizliği ile talep esnekliği düşük olan ihraç ürünleri

içerisinde, fındık dışında eski kontenjanların bile doldurulamaması etken olarak gösterilmiştir (Karluk, 1994: s. 278).

-Geçiş Dönemi: Hazırlık döneminin son bulup geçiş döneminin hukuken başlaması 1 Ocak 1973 tarihinde Katma Protokol'ün yürürlüğe girmesi ile olmuştur. Bu dönemin başlıca amacı, Türkiye ve AB arasında sanayi mallarını kapsayan bir GB gerçekleştirmek olmuştur. Bunun için söz konusu mallarda aşamalı bir biçimde gümrük, resim ve harçların sıfıra indirilmesi, tarife dışındaki miktar kısıtlamalarının kaldırılması ve AB'nin ortak gümrük tarifesinin uygulanması gerekli görülmüştür.

Gümrük vergilerinin ve öteki eş etkili vergilerin kaldırılması bir kısım mallarda 12 yılda bir kısım mallarda ise 22 yılda gerçekleşecektir. Tarımsal ürünler ile kömür ve çelik, GB'nin kapsamı dışında tutulmuştur. Ayrıca Katma Protokol'de 1976-1986 döneminde, Birlik ve Türkiye arasında işgücünün serbest dolaşacağı öngörülmüştür. Fakat Türkiye'de işsizlik oranının yüksek olması sebebi ile anlaşmaya Birlik tarafından uyulmamıştır. Sonuç olarak, Katma Protokol uyarınca geçiş döneminde, Türkiye'nin ekonomi politikası ve yasal mevzuatı, Birliğin rekabet ve vergileme gibi konulardaki mevzuatı ile uyumlaştırılmaya çalışılmıştır.

-Son Aşama: Türkiye, sanayi ürünleri ile işlenmiş tarım ürünlerinin serbest dolaşıma imkan veren GB'ni 22 yıllık bir geçiş dönemi ardından 1 Ocak 1996 tarihi itibari ile tamamlamıştır. Ankara Anlaşması'na göre geçiş döneminin tamamlanması ile yani 1996 yılından itibaren son döneme girilmiştir. Son dönemde ekonomi politikalarının AB ekonomi politikalarına yakınlaştırılması amaç edilmiştir. Türkiye 1980'den beri AB'nin iç piyasadaki değişikliklere uyum sağlamaya çalışmış uyum çalışmalarına yardımcı olmak için Dünya Bankası ve IMF tarafından yapısal ayarlama kredileri ile desteklenmiştir.

Türkiye- AB Gümrük Birliği Kararının Öngördüğü Koşullar

Türkiye ve AB arasında tamamlanan GB, 1963 Ortaklık Anlaşması'nda öngörülen ekonomik entegrasyon sürecinin üçüncü ve son aşamasını oluşturmaktadır. AB ile aday ülkeler arasında gerçekleştirilen katılım müzakereleri ve her yıl Komisyon tarafından hazırlanan İlerleme Raporları kapsamında ele alınan AB mevzuatı diğer bir ifade ile Topluluk Müktesebatı, 29 bölüme ayrılmaktadır. GB de bu 29 bölümden birini teşkil etmektedir. GB'ye ait bu bölüm aday ülkelerin oluşturduğu GB'ye katılabilmesi için gerekli teknik hususları ve öncelikleri içermektedir.

GB, her iki taraf içinde GB sınırları içinde kendi aralarında ve diğeri,

GB sınırları dışında dünyanın geri kalanına karşı olmak üzere iki ayrı alanda yükümlülükler doğurmaktadır. Bu yükümlülükler aşağıdaki gibi özetlenebilir:

-İçeride ticaretin önündeki engellerin kaldırılması yanı sıra bazı politikaların uyumlaştırılması da gerekmektedir.

-Dışarıda ise her iki taraf da ortak bir ticaret politikası uygulamak zorundadır.

-Türkiye-AB gümrük birliği sanayi ürünlerini ve işlenmiş tarım ürünlerini kapsamaktadır.

-Türkiye'nin, AB'nin tercihli ticaret gerçekleştirdiği üçüncü ülkeler ile serbest ticaret anlaşması müzakere etmesi gerekmektedir.

-GB'nin hizmetler sektörünü de içerecek şekilde genişletilmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir. Ancak bu konu hakkında kesin bir tarih kararlaştırılmış ve henüz uygulanmasına başlanılmamıştır.

-Uyuşmazlıkların çözümü ile ilgili olarak Avrupa Adalet Divanından ayrı, sınırlı bir hakemlik kurumu geliştirilmiştir.

-Ayrıca Türkiye'nin Trans-Avrupa yol şebekesine katılması, sanayi, enerji, ulaştırma, telekomünikasyon, çevre, bilimsel araştırma ve makro ekonomik politikalar gibi konularda tavsiye kararları ile işbirliği konuları da yer almaktadır.

Bunun dışında Birliğin Türk ekonomisinde GB'ye bağlı olarak oluşacak yeni ihtiyaçların karşılanması amacıyla Türkiye'ye yapacağı mali yardım koşulları da 1995 yılının ilk yarısında saptanmıştır. AB kaynaklarından sağlanacak kredilerin değerinin 3.5 milyar ECU dolayında olacağı tahmin edilmiştir. Ancak bu süre içerisinde sağlanan kredilerin tutarı beklenen düzeyde gerçekleşmemiştir.

Türkiye-Avrupa Birliği Gümrük Birliği'nin Farklılıkları

Türkiye ile AB arasındaki GB'yi benzerlerinden ayıran bir takım özellikleri ve içerisinde barındırdığı bazı eksiklikleri mevcuttur. GB genel olarak, Türkiye'nin AB'ye tam üyeliği yolunda ileri bir adım olarak kabul edilmektedir. Nitekim GB'nin tamamlanması sonucu Türkiye pazarı ile AB iç pazarı ile birleşmiştir. Zaten GB'nin tamamlanması talebinde, ürünlerinin Avrupa pazarında sahip oldukları potansiyelin farkında olan Türk iş çevrelerinin arzuları da yer almaktadır. Zira AB, onlar için coğrafi olarak yakın olmasının yanı sıra son derece geniş ve gelişmiş bir pazar olma niteliğini taşımaktadır.

Türkiye-AB arasındaki GB Anlaşması'nın bazı açılardan klasik anlamdaki GB modelinden ayrıldığı konular aşağıdaki gibi özetlenebilmektedir:

-Türkiye, AB ile GB ilişkisi içinde bulunan tek aday ülke durumundadır.

-Türkiye, ticareti doğrudan ve dolaylı etkileyebilecek tüm tedbirlerin (rekabet politikası, devlet yardımları, standartlar, teknik mevzuat, fikri mülkiyet haklarının korunması) uyumunu içeren bir GB anlaşması uygulamaktadır.

-AB'nin yeni çok taraflı müzakerelerinin başlaması ile birlikte ortak ticaret, rekabet ve tarım politikalarında yeni çok taraflı müzakerelerinin başlatılması ve Türkiye'nin de içinde bulunmadığı bir süreçte üstlenmek durumunda kalacağı kapsamlı ilave taviz ve taahhütler anlamına gelmektedir.

-AB, sanayi ürünlerinde yeni indirimler taahhüt etmektedir. Bu durum, Türkiye'nin AB pazarında üçüncü ülkeler karşısındaki sahip olduğu avantajları aşındırmaktadır (Tigrel, 1995, ss. 68-69).

-Türkiye'nin AB kaynaklarından sağladığı mali destek diğer ülkelere kıyaslandığında hayli düşük kalmaktadır.

-GB, Türkiye için salt bir ekonomik entegrasyon hareketi değil AB'ye tam üyelik yolunda tamamlaması gereken bir aşama olarak görülmektedir. Yani GB, Türkiye'nin AB entegrasyonunun olmazsa olmaz bir aşaması olarak algılanmaktadır.

Bunun yanında GB, Türkiye ekonomisi için bir dönüm noktası olmuştur. Gümrük Birliği'ne giriş yılında ithalat rakamları patlama yapmış daha sonra daha istikrarlı bir seyir izlemiştir. Türkiye'nin GB'ye geçişte birlikte AB'nin yapmış olduğu ülkelerle de çok sayıda serbest ticaret anlaşması imzalaması sonucu ihracatı da artırmıştır. Ancak ihracatta beklendiği kadar önemli bir artış görülmemiştir. İhracat artışının sınırlı kalması, Ankara Anlaşması'ndan sonra "geçiş aşaması"nda GB'den çok önce Türkiye'nin ihraç ettiği sanayi mallarına gümrük tarifeleri ve öteki ticari kısıtlamaların kaldırılmış olmasına bağlanabilir. Ayrıca tekstil sektöründeki ihracat da GB sonrası beklentileri gerçekleştirilememiştir. Bunun enerji ve işgücü gibi faktörlerden dolayı Asya ülkeleri karşısında rekabet gücünün yeterince artırılmamasında kaynaklandığı düşünülmektedir.

Artan ticaret hacmi ve ticarete değişen ve giderek ağırlaşan rekabet koşullarına rağmen tam üye olmadan GB Anlaşmasını sürdüren bir ülke olarak Türkiye'nin AB'ye tam üyeliği adeta bir çıkmaz hale gelmiştir. Çünkü AB'ye tam üye olmayan Türkiye'nin, AB karar alma mekanizmalarında

yer alamaması, ticari ilişkilerini olumsuz etkilemektedir. Hal böyle olunca GB Anlaşmasının gözden geçirilerek yeniden değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Gümrük Birliği Anlaşmasında Gerekli Görülen Revizyon

Gümrük Birliği'nin uygulanmaya başladığı 1996 yılından günümüze kadar olan süreçte AB'nin ticaret politikasında bir çok yeni serbest ticaret anlaşmalarının yer alması, Türkiye açısından uluslararası rekabet kurallarında değişiklikler yaşanmasına neden olmaktadır. Özellikle AB ve ABD arasında yapılması planlanan, küresel ekonomide kuralları yeniden belirleme potansiyeline sahip Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı (TTYO) ile Türkiye, dış ticaretinde çok önemli yere sahip bu iki ekonomiye olan mal ve hizmet ticareti ve yatırımlar alanında yeni düzenlemelere ve kurallara göre hareket etmek zorunda bırakılacaktır. TTYO'nun AB ürünleri karşısında Türk ürünlerinin ABD pazarında rekabet imkanını azaltarak Türkiye'nin ABD ile ticaret dengesini olumsuz etkileyeceği beklenmektedir (Kirişçi, 2013; Öztrak ve Duvan, 2014).

Diğer taraftan, Türkiye'nin GB'nin işleyişinde yaşadığı sorunların çözülmesi için de mevcut işbirliğinin revizyonuna ihtiyaç duyulmaktadır. Söz konusu revizyon, işleyişinde var olan sorunların aşılması, Türkiye ile AB arasında ekonomik açıdan daha geniş bir entegrasyonun sağlanması anlamına gelmektedir (Cengiz ve Kurtbağ, 2015, ss. 1-33).

Öncelikle AB'nin üçüncü ülkeler ile müzakere ettiği Ticari Anlaşmalara Türkiye'nin de dahil edilmesi gerekmektedir. Bilhassa TTYO ile ilgili gelecek belirsizlikten kurtulmalıdır. GB'nin hizmetler sektörü, tarım sektörü ve kamu alımlarını içermemesi rekabet koşullarını bozmaktadır. Birlik, bu alanları içerecek şekilde daha geniş bir entegrasyon olarak geliştirilmelidir.

Benzer şekilde, GB'nin işleyişinden kaynaklanan ve artık kronik hale gelen taşıma kotaları yeniden düzenlenmelidir. Ticaretin serbest olduğu bu birlik içerisinde üreticilere, ihracatçılara ve ithalatçılara vize serbestliği tanınmalıdır.

Devlet yardımları rejiminin AB müktesebatı ile tam uyumlu hale getirilmesi rekabet koşullarının etkin olması açısından önem taşımaktadır. Bunların yanında revizyon çalışmalarının başarılı bir şekilde yürütülmesi için taraflar arasında meydana gelebilecek sorunların çözümünde etkin bir mekanizma oluşturulmalıdır.

Sonuç olarak iki taraf da GB'nin yeniden düzenlenmesine ve kapsamının genişletilmesine olumlu yaklaşmaktadır. GB'nin revize edilmesi, Türkiye'nin AB'ye entegrasyonu ve TTIP'nin bir parçası olma yolunda önemli bir adım atması anlamına gelmektedir. Bu nedenle Türkiye'nin kendi taleplerini dile getirmesi ve müzakerelerde paydaşların temsil edilmesi önemli bir yer tutmaktadır.

Sonuç

Gümrük Birliği Anlaşması Türkiye için bir dönüm noktasıdır. Ancak Türkiye'nin, Gümrük Birliği Anlaşması ile iç pazarının AB'ye açılması kozunu vererek tam üyelikte pazarlık gücünü kaybettiği düşünölmektedir. Hal böyle olunca Türkiye'nin AB'ye üyeliği bir çıkamaz haline gelmiştir.

AB'nin ticaret politikasında artan serbest ticaret anlaşmaları, Türkiye açısından uluslararası rekabet kurallarında değişiklikler yaşanmasına neden olmaktadır. Bilindiği üzere AB'ye üye olmadan GB uygulayan tek ülke olarak Türkiye'nin, AB karar alma mekanizmalarında yer alamaması ticari ilişkilerini olumsuz etkilemektedir. Değişen ekonomik koşullar, Gümrük Birliği Anlaşmasının Türkiye açısından avantajlarını azaltmış en kısa zamanda iki tarafın da katılacağı müzakerelerin başlaması ve yol haritası belirlenmesi zorunlu hale gelmiştir.

Kaynakça / References

Alpar, C. ve Ongun, T. M. (1987). Dünya ekonomisi ve uluslararası ekonomik kuruluşlar: Az gelişmiş ölkeler yönünden değerlendirme. *Türkiye Ekonomi Kurumu Yayınları*, No. 3: 192-216.

Cengiz, C. ve Kurtbağ, Ö. (2015). Türkiye-AB Gümrük Birliğinde yaşanan sorunlar ve bunlara olası çözüm önerileri. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 6(2), 1-33.

Çimen, A. (1996). *Gümrük Birliği ve Avrupa Topluluğu Türkiye İlişkileri*. Ankara.

Karluk, R. S. (1994). *Avrupa Birliği ve Türkiye*. (İkinci Baskı). Eskişehir: Birlik Matbaası.

Kirişçi, K. (2013). *Turkey and the transatlantic trade and investment partnership-boosting the model partnership with the United States*. The Center on the United States and Europe at Brookings Turkey Project: 1-26.

İktisadi Kalkınma Vakfı. (2002). *Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılım süreci: Avrupa Birliği'nin Gümrük Birliği, malların serbest dolaşımı, ortak dış ticaret politikaları ve Türkiye'nin uyumu*. İstanbul.

Öztrak, F. ve Duvan, O. B. (2014). AB-ABD arasında gerçekleştirilecek transatlantik ticaret ve yatırım ortaklığı anlaşması: Türkiye ekonomisi üzerine olası etkileri. *Toplumcu Düşünce Enstitüsü Değerlendirme Raporu*: 1-41

Paelinck, J. S. and Polese, M. (1999). Modelling the regional impact of continental economic entegration: Lesson from the European Union for NAFTA. *Regional Studies*, 33(8), 727-738.

Pekcan, E. (1994). *Avrupa Topluluğu ve Gümrük Birliği'ne Türkiye'nin uyumu ve sorunlar*. İstanbul Ticaret Odası, Yayın No. 30, İstanbul.

Seyidoğlu, H. (2003). *Uluslararası iktisat teori, politika ve uygulama*, (Genişletilmiş 15. Baskı) İstanbul: Güzem Yayınları.

Tigrel, A. (1995). Gümrük Birliği'nin Türk Ekonomisine etkileri ve alınması gereken önlemler. *T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, 2. Sanayi Şurası*, 15-16 Haziran: 68-69.

Tsoukalis, L. (1991). *The new European economy: The politics and economics of integration*. London: Oxford University Pres.

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı. (1995). *Dünyada küreselleşme ve bölgesel entegrasyonlar*. Yayın No: DPT: 2375-ÖİK: 440, Kitap 2, Ankara.

Summary

A In the process of globalization, international agreements have been made which eliminate various barriers to international trade and capital movements. Even if economic development is the main reason for countries' interest in economic mergers, these reasons initially differ. Industrialized countries are more concerned with the static effects of economic associations such as the increase in trade volume. However, it is not static, but rather dynamic effects that are of interest to Developing Countries. These countries consider economic integrations as a means of accelerating their industrialization due to the large market they create.

After World War 2 the West has continued Turkey's westernization movements occurring simultaneously with the development. On 31 July 1959, the European Economic Community has requested a partnership. In this context, significant changes in the political and economic systems obligation to Turkey, the European integration is facing participated purpose until the 1960s almost the whole formation.

Preparation among communities with Turkey by the Ankara Agreement, a partnership relationship facility will be completed in three phases called recently. Accordingly, Customs Union (CU) will be set up between the EU and Turkey and it will be followed by the full membership at the last stage. Agreement between Turkey and the EU are separated from CU model in the classic sense in some ways. These differences are as follows:

-Turkey, it is the only candidate country in CU relations with the EU.

-Turkey is implementing a compliance agreement involving CU which trade measures could affect all direct and indirect (competition policy, state aid, standards, technical regulations, protection of intellectual property rights).

-EU joint trade with the start of the new multilateral negotiations, competition and the launch of new multilateral negotiations on agricultural policy and Turkey's presence within will be forced to undertake a process means comprehensive additional concessions and commitments.

-EU is committed to new discounts in industrial products.

-Turkey's support remains quite low compared to other countries.

-Turkey's CU is not a mere economic integration movement which as a step towards full membership must complete. So Turkey's EU integration is perceived as an indispensable step.

Besides CU has been a turning point for the Turkish economy. In the year of entry into the CU, the import figures boomed and followed a more stable course. CU transition with Turkey's EU also made clear that countries with a large number of free trade agreements signed as a result of exports also increased. However, there was no significant increase in exports

As a result of the removal of barriers to free trade with the CU Agreement between Turkey and the European Union (EU), an increase in the volume of commercial transactions with the EU which is Turkey's largest trading partner were recorded. Turkey's accession to the EU in accordance with the legal requirement of production standards to make free trade in the field of industrial products within the scope of the customs union has been lead to provide the necessary legal arrangements comply with the EU acquis. Not surprisingly, in terms of CU's trade volume and quality of production it seems to be profitable for both the EU and Turkey.

In assessments related with CU, it should not be ignored in the future that Turkey is only one country without a full membership and the CU is a transition phase towards full membership between the EU and Turkey and a adaptation phase to the single market according to EU standards. However, some countries opposed to Turkey's full membership in the EU "strategic partnership" is known to prefer. It has not been progress about Turkey-EU full membership after 22 years in CU.

On the other hand, multilateral free trade agreements were tried in a period in which developing economies grew rapidly, production shifted from developed countries to these contries and international capital movements increased rapidly. In this context, the EU has also started to make many trade agreements with non-union countries.

Signing FTAs with different countries and implementing these countries as the member countries in the EU Commission's negotiation process, but because of Turkey not to become a full member hasn't been represented the interests of Turkey in the Commission sufficiently. Thus position in Turkey's free trade agreement negotiations with these countries has been weakened. As a result, it is thought that the CU Agreement should be revised for more efficient processing. As soon as possible, negotiations should be started and the road map should be determined.